

At qua ratione et quo gradu haec probatio fieri debeat, certâ regulâ definiri non potest. Quo majus praejudicium contra sinceritatem doloris et ejus nudaæ assertionis ex frequenti relapsu apparet, eo magis insistendum est, ut hoc praejudicium melioribus poenitentiae signis diluatur. Sed si tandem confessarius sibi dicere prudenter debet, non obstante frequenti relapsu, sibi de sincero dolore et proposito solide persuasum esse, non est, cur absolutio dari nequeat, nisi forte obstet obligatio relinquendae occasionis, faciendae restitutionis etc., quae prius implenda sit.

Quando igitur talis obligatio existit, jam prima vice pro regula sumi potest, differendam esse absolutionem, dum poenitens officium suum impleverit, si facilius sit ei redire, quam obligationi suae satisfacere: quod multo magis fieri oportet, si poenitens jam aliquando promissis non stetit; imo si ita est, raro omnino ei fidi debet, antequam re ipsa illi obligationi satisfactum sit. Dico, raro omnino fidi debere; nam aliquando per exceptionem id fieri posse, negari non debet, sume, si ex una parte poenitens nunc specialia prorsus signa melioris propositi praebet, et ex altera parte gravissimum onus est illi redire, utpote qui longius iter instituerit, vel aliquid simile.

⁴⁹⁴ IV. Relapsus, si ex occasione externa ortus est, aliquando manifestam reddit obligationem auferendi occasionem potius, quam eam per remedia reddendi remotam: si nimirum hoc nimis difficile esse experientiâ probatum est, neque adeo difficile, quamquam satis onerosum, occasionem remove. Imo etiam quando *absolute* id imponi nequit propter nimiam difficultatem, tamen si alias unquam, in hoc casu confessarii est omnino videre, nonne debeat differre absolutionem, ut voluntatem seriam ejus, qui saepius fidem fregerit, experiatur, neque solis promissis, imo nec lacrymis facilius credat confessarius.

Homo vero relapsus ex interna fragilitate, si satis dispositus ad recipiendam absolutionem non videtur, potius omnibus modis ad seriam voluntatem dolendi et proponendi induci debet, quam remitti. At tamen etiam in hoc poenitentium genere accidere potest, ut rigor adhibendus atque absolutio ad aliquod tempus differenda, vel aliquando saltem Communio interdicenda sit, si nimirum ex frequenti relapsu cum frequenti susceptione sacramentorum apparet, vel existimari debet, horrorem peccati firmamque voluntatem non amplius peccandi defuisse atque deesse. — Si vero relapsus frequentior ex rariore sacramentorum susceptione oriri videtur, ad frequentiore usum poenitens potius animandus est.

V. Recidivi, etiam si absolvi absolute possunt, tamen aliquando pro remedio ad breve tempus possunt remitti, ut videlicet interim melius de peccati malitia recogitent, atque melius dispositi majorem fructum ex sacramentis hauriant. Verum hujus experimenti usus prudenter omnino fieri debet, maxime nostris temporibus, quibus qualibet difficultate homines infirmi a sacramentis retrahantur. Imo meminisse juvat dicti Sⁱ Alph., tunc posse poenitentem etiam *dubie dispositum*,

modo tamen ipse putet se dispositum esse, sub conditione absolvi, si „prudenter timeatur, quod peccator ille non amplius ad confessionem redibit, et in peccatis suis tabescet“: l. 6. n. 432.

Articulus III.

De agendi ratione cum iis, in quibus laborandum est, ut dispositio conservetur atque augeatur.

Intelligo hîc tum eos, qui propter afflictiones tentationesque pecu-⁴⁹⁵liari periculo exponantur, tum eos, qui, utpote pii et devoti, gravem materiam non afferant et in periculo sint leviora etiam levius aestimandi.

§ 1.

De tentatis et afflictis.

Sciri debet, quid sit tentatio, ut discernatur a consensu; unde oriatur, ut convenientia remedia adhiberi possint; quanti sit periculi, quantae etiam utilitatis, ne homo animo cadat, neve superbiâ efferatur; quibus remediis utendum sit, ut re ipsa tentatio vincatur et utilitatem spiritualem ferat. Copiose et erudite hac de re scripsit Hense *Die Versuchungen (de tentationibus)*, Friburgi 1884, ubi utilissima quaeque circa tentationes habes pertractata.

Cum afflictis et tentatis communiter benigne agere debet confessarius, ne afflictionem afflictioni addat atque eum deprimat, quem erigere et juvare debet.

I. Tentatio est provocatio ad peccatum, eaque aut mere externa, aut etiam interna, quando ipse appetitus hominis ad bonum apparens atque fallibile attrahitur et ad agendum contra legem sollicitatur.

Oritur autem tentatio aut ab ipsa natura corrupta, quae inclinatur ad vetita atque in appetentia rerum sensibilibus legis rationem non habet; aut a diabolo, qui praecipue per phantasiam res sensibiles et peccaminosas menti objicere, atque ipsum etiam appetitum inferiorem vehementer commovere potest; aut ab utroque, ita scilicet, ut diabolus naturali inclinatione utatur eamque promoveat. Quodsi impetus tentationis communem mensuram humanae appetentiae longe superat, signum est diabolicae tentationis. Frequenter tamen in tentationibus non ita extraordinariis diabolus *partem* habet.

Cogitatio igitur importune ingesta, appetitus rationalis ad malum indeliberatus, sensus delectationis atque commotio tentatio sunt, nondum peccatum: hoc in *consensu* consistit, aut in sustentanda deliberate sine sufficienti excusatione cogitatione periculosa. Haec probe distinguenda sunt relate ad homines timoratos, qui habitualiter ita constituti sint, ut mori potius velint, quam Deum graviter offendere. Qui ergo in hac mentis dispositione constituti sunt, minime timere debent, ne consenserint, nisi plane certi sint de consensu dato. Neque id dicitur ad solam certitudinem peccati excludendam, quasi dubium maneat,

utrum homo ille peccaverit necne; sed potius ad stabiliendam certitudinem peccati, gravis saltem, non commissi. Nam peccatum mortale tantum malum est, ut in animam ejus, *qui illud habitualiter horreat*, non possit intrare, nisi plene cognoscatur. Timidas animas juvat comparatio illa a sanctis viris commendata: utut muscae cubiculum intrare possunt, quin animadvertantur, tamen bos non ita intrabit: sic leves quidem defectus homine pio non advertente animam afficere possunt, mortale peccatum non item.

Dein — id quod probe notandum est — etiam in tentationes mere spirituales, ut blasphemiae, odii Dei etc., ipse diabolus imaginationem quandam consensûs fingere potest, animumque quodam complacentiae sensu afficere, ita ut homo tentatus aliquando sibi videatur Deo voluisse maledicere, et cum complacentia impias cogitationes fovisse: quum nihilominus longissime absit a deliberata ejusmodi voluntate, atque statim, quum sui vere compos fiat, ex animo istas impietates detestetur. Cf. Reuter *Neoconf.* n. 267, 3. — Quare si quis turbatur, quasi consensum dederit, confessarius bene perspiciat in poenitente animi dispositionem, ne forte tentationes pro peccato habeat, neve etiam timido responso hominem afflictum in dubio commissi peccati relinquat atque exerceat.

496 II. Tentatio a diabolo quidem movetur aut promovetur in eum finem, ut ad peccatum homines pertrahat: a Deo permittitur ad exercendam pugnam reportandamque victoriam, quo homo copiosiora merita sibi colligat atque in virtutum exercitio proficiat. Tentari igitur non est signum conditionis animi malae, sed tentationibus cedere. Imo quo magis strenue homo ad perfectionem contendit, et quo majus praemium Deus illi praeparavit, eo graviores saepe tentationes sustinere debet secundum Eccl¹ 2, 1: „Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et praepara animam tuam ad tentationem.“

497 III. Quo facilius autem tentationes vincantur, confessarius poenitenti remedia subministrare debet, quae ipsi in promptu sint, tum generalia, tum specialia.

Ad generalia remedia quod attinet, haec sunt praecipua:

1. Humilitas cum diffidentia propriarum virium et vigilantia;
2. oratio, qua statim ad Deum confugere debemus ad implorandum auxilium gratiae;
3. magnus animus ex fiducia in Deum et fortitudine contra inimici aggressus oriundus.

Ad haec juvat addidisse quaedam monita, quae in aureo libello *exercitiorum spiritualium* S. Ignat. de Loyola tradit circa diversos motus animae discernendos, nimirum:

1. Videre debet homo, ex qua parte ipse sit debilior atque ad malum proclivior. Quoniam sc. inimicus ex hac parte facilius animam aggreditur cum majore spe vincendi, hominis est vigilare et ante exortas tentationes sese munire atque contrariae virtutis exercitio magis incumbere.

2. Tentationes molestas homo tentatus aperiat confessario, etsi ipse sibi satis prudens videatur: hanc enim humilitatem Deus praemio donat, neque quidquam magis aversatur diabolus, quam suggestiones suas prudenti confessario vel directori detegi.

3. Tempore tentationis bona proposita non sunt mutanda, vel in examen revocanda, sed potius strenue prosequenda et exercenda.

4. Multum autem juvat consueta bona opera potius augere, orationi atque propriae abnegationi insistere.

5. Timeri non debent inimici nostri tentationes, sed ipse sperni potius debet eique imperterritâ fronte obsisti, non propriis quidem viribus, sed gratia Dei firmiter confidendo, „qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere“ I. Cor. 10, 13: quo enim timidior homo est, eo diabolus erit audacior.

IV. Particularia autem remedia Reuter *Neoconf.* n. 244 et n. 265⁴⁹⁸ exhibet. Recole, quae supra dicta sunt n. 447 et sq. Addam sequentia ex scriptore laudato, quae magis spectant diaboli suggestiones, quam tentationes ex propria concupiscentia oriundas:

1. „Si excitatur tentatio de assequenda salute aeterna, aut eam plane negligere tamquam stropham diaboli, aut dic interne: meum est Deo nunc servire, futura disponere ejus est, qui misit Filium suum, ut vitam habeam et abundantius habeam. Nemo speravit in eo et confusus est etc. — Ceterum indoctis non est loquendum, multo minus concionandum de mysterio praedestinationis.

2. Si fatiget haec tentatio: „Quid faceres, si hoc vel illud malum tollerare deberes, aut hoc vel illud peccatum perpetrandum esset: quid eligeres? Quid faceres in hoc vel illo casu?“ ad alia animum convertat, et hanc cogitationem ut otiosam contemnat, vel apud semetipsum dicat: „Quicumque casus evenierit, Deo erit cura de me; mihi adhaerere Deo bonum est; ipse me proteget et a peccato servabit“ — his dictis quiescat agatque agenda, *certus, etsi non videatur sibi posse omnino statuere, non se peccare, sed coram Deo meritum habere.* Caveat autem arrogantiam, sed cum fiducia in Deum sese humiliet agnoscens, nisi Deus gratiâ suâ adjuverit, se certo lapsurum esse.

3. Si daemon immittat tentationes aspicienti res honestas, vel etiam sacras, v. g. imaginem Crucifixi, Beatae Virginis, tentatus non cedat tentatori, sed directe ita aspiciat, etsi experietur imaginationes foedas aut motus turpes: neque enim ista objecta sunt causae talium foeditatum, neque hae homini voluntariae sunt. Proinde ne procedat timide, sed rideat stultam tentationem; timor enim auget et saepe provocat illam; cui si cedit, eo tandem deducetur, ut in omnibus timeat, et nec confiteri nec communicare amplius audeat timens ex his similes effectus, quos daemon aut phantasia similiter producere poterit. Idem est, si ex aspectu talium rerum sacrarum oriantur cogitationes blasphemae, haereticae etc.; nam et hae facile vincuntur, si contemnuntur; hinc etiam errant, qui se ab ejusmodi liberandos putant, si eas confiteantur: nam sic augetur timor, et tentatio magis infigitur, quae oblivione et contemptu melius fuisset dissipata.“

§ 2.

De poenitentibus piis.

⁴⁹⁰ Etsi ea, quae ultimo loco circa tentationes dixi, ad ipsos poenitentes pios imprimis referri debent, tamen alia quaedam non levis momenti in iis tractandis observanda sunt.

I. Non omnes eodem modo sunt dirigendi. — Attendat igitur confessarius et ad naturalem indolem poenitentis et ad instinctum Spiritus Sancti.

1. Nimirum aliter sunt tractandi phlegmatici, aliter cholericus, melancholici, sanguinei. Primi excitandi sunt, ne tepidi fiant; cholericus restringendi, ne excedant, at etiam ad nobiliora et excelsiora in Dei servitio dirigendi; in melancholicis cavendum, ne tristitia et solitudine absorbeantur neve graviori oneri supponantur; in sanguineis multum cavendum, ne subitaneo aliquo affectu et ardore permoti aliquid supra vires assumant, atque insistendum, ut in omnibus deliberate, sed post deliberationem etiam constanter agant.

2. Confessarius ductum Spiritus Sancti in poenitentibus suis indagare, eum sequi, non antevertere debet. Sapientissima est sententia S. Ignatii Loyolae: „Res plena periculi est, uno omnes calle cogere velle ad perfectionem; quam varia quamque multiplicia sint Spiritus Sancti dona, talis non intelligit.“

⁵⁰⁰ II. Generalia tamen documenta quaedam pro omnibus utilia, qui perfectionis christianae capaces videntur, haec sunt:

1. Doceantur, perfectionem consistere in singulis actionibus iisque quotidianis perfecte faciendis.

2. Non esse per saltum ad perfectionem tendendum.

3. Ne fidant nimis primo ardori et consolationi, sed studeant sese etiam ad desolationem praeparare, Deoque etiam sine consolatione et gustu servire.

4. Extraordinaria confessarius nedum imponat, sed ne permittat quidem facile: haec saltem sit *regula*; exceptiones, quae occurrere possunt, ne facile sibi fingat adesse.

At propterea mortificationes et poenitentiae etiam externae non sunt impediendae. Scilicet quamquam mortificationes secundum vires poenitentis non debet neque potest confessarius prohibere: tamen poenitentem sic instituat, ut ipse eas sibi permitti petat, atque melius est eas sic assumi, ut augeri possint, quam ita, ut minui debeant. Quare caute et prudenter in iis rebus director spiritualis agere debet, ne ultra vires tum corporales, tum spirituales quidquam imponat. Vires autem spirituales non ex fervore novitio aestimare debet, sed ex virtute probata.

5. Probationes, quas putat confessarius vel director instituendas esse cum poenitente, ut eum aut exploret magis aut promoveat, *ne sint apertae*, — nam si poenitens eas ut probationes cognovit, tales esse desinunt — neque communiter singulare quidquam redoleant. Quod enim sancti viri aliquando fecerunt aut fieri permiserunt, non potest assumi pro regula, sed admiranda potius, quam imitanda sunt.

6. Attendat confessarius ante omnia, ut alatur obedientia, humilitas, amor crucis et propriae abjectionis et oblivionis rerum mundanarum atque desiderium constanter proficiendi in sequendo Christo patiente, paupere et abjecto. Nisi ad hunc finem omnia spiritualia exercitia et oratio omnis conducant, merito suspecta sunt etiam ea, quae illustra et eximia videntur.

7. De sacramentorum frequentia habes, quae notata sunt circa Communionem frequentem. At id semper videndum est, ut accedant bene praeparati, neve ex sola consuetudine agant: una enim S. Communio cum bona praeparatione suscepta praestat pluribus tepide sumptis. Distinguere tamen debet confessarius verum spiritus fervorem et animi promptitudinem ad quaelibet, quae divinum servitium spectant, a sensibili devotione.

III. Confessarius attendat ad peculiaris pericula atque tentationes, ⁵⁰¹ quae hominibus ad perfectionem enitentibus occurrere possunt.

1. Qui ab initio consolatione spirituali perfundebantur, iidem, postea subtracta sensibili devotione, facile animum despondent, atque animi ardorem remittunt: quare jam ab initio praemuniendi sunt, et maxime tunc instruendi, in quonam vera perfectio sita sit.

2. Qui aliquamdiu Deo servierunt, eos diabolus artibus suis facile tentat ad tepiditatem eisque axiomata tepidorum inspirat: quare incipiunt exercitia orationis, mortificationis omitttere, leves defectus parvi pendere. Quo fieri potest, ut paulatim deficientes in profundum peccati mortalis irruant. Cf. Reuter *Neoconf.* n. 246. 2. Initium teporis difficulter, progressus facile animadvertitur. Huic malo sedula cura adhibenda est.

Quare si tepor nondum ita progressus est, poenitens moneatur serio, ut omnia devotionis exercitia *serio* resumat aut etiam pro aliquo tempore augeat vel secessum aliquot dierum faciat.

Si autem jam ad pejus homo prolapsus est, primo confessarius eum cum magna benignitate excipiat augeatque fiduciam in Deum, ut eum sic compellat ad pristinum fervorem resumendum: quodsi benigna exhortatio nihil prodest, etiam severitate utendum est atque terror divini iudicii addendus.

3. Aliquando etiam accidit, ut homo, qui jam satis magnam per- ⁵⁰² fectionem attigerat, donisque divinis non ordinariis donatus erat, sibi fidens efferatur, atque misere in peccatum etiam grave cadat.

Quodsi tristis ejusmodi casus confessario unquam occurrat, *prudentia* opus est, scilicet:

1) Ne ullo igitur modo confessarius miretur vel admirationis signa edat, sed magna benignitate poenitentem excipiat, ne ille plane animo cadat.

2) Si ipse poenitens sibi multum indignatur, videndum est, utrum sit indignatio superbiae, an sancti doloris: superbia reprimenda est, non est extinguendus dolor; quare non semper convenit, solo melle diffuere velle.

3) Erigatur tamen poenitens ad spem plenae misericordiae, imo majoris gratiae, quam antea, quia Deus dives est in misericordia, qui poeni-

tentem Magdalenam et Petrum contritionis dolore flentes majoribus gratiis cumulavit, quam multos, qui ita non ceciderant.

4) Excitetur propterea etiam ex parte sua ad majorem caritatem et majorem fervorem, exemplo eorum, qui ex ipso lapsu occasionem sumpserunt tantae perfectionis attingendae, quantam aliter vix attigissent.

5) Tandem doceatur poenitens adorare divinam justitiam atque seipsum multum humiliare, et deinceps caute vivere. Miro enim modo Deus sibi complacet in animo contrito et humiliato, atque cum proprio quasi dispendio sui offensam permittit, ut homo propria experientia quodammodo cogatur ad abjiciendum fastum, humilitatem sectandam.

503 IV. Quando extraordinariae consolationes, atque extraordinarii orandi modi occurrunt, neque signa hallucinationis apparent: confessarius non incredulâ quidem, at sobriâ mente dispiciat, quid rei sit. Ejusmodi res facilius quidem diabolicis illusionibus expositae sunt; sed si vere a Deo proficiscuntur, non parum juvant ad magnum in virtutibus progressum faciendum divinamque manifestandam gloriam.

Sicut igitur periculum affert quam plurimum, credulitate imprudenti fovere et juvare diabolicas fraudes: ita etiam damnum ingens afferre potest incredulitas et despectus quidam extraordinarii Dei doni.

Hinc confessarius non omnis harum rerum notitiae expers sit oportet. Deus enim in quolibet vitae statu sibi speciali praerogativa animas deligere potest, quibuscum intima utatur familiaritate. Cognoscat ergo confessarius aliquo saltem modo eos scriptores, qui de mystica theologia scripserunt, eosque probatae auctoritatis. Pauca tetigit brevi compendio S. Alph. „*Praxis confessarii*“ n. 126—144. Fuscè diversos orandi modos extraordinarios describit Scaramelli *Directorium mysticum*. — Regulas vere aureas ad discernendos spiritus in quolibet, etiam extraordinario modo spiritualis vitae tradit S. Ignatius Loy. in libello exercitiorum: ex quibus juvabit, notasse praecipuas:

504 1. Multo magis cautos nos esse debere in consolatione, cui praecedat causa, seu quando antea sensibus, appetitui obversabatur objectum, quod naturaliter ejusmodi solatii causa esse potuit, quam in ea consolatione, qua subito, nulla existente praevia causa, rationales animae facultates magno lumine perfundantur: posterioris solum Deum causam esse posse.

2. Divinam motionem non posse non esse ex omni parte rectam et ordinatam, ab initio, in progressu, in fine, semper ad veram virtutem impellentem; daemonis vero illusionem, etsi incipiat cum bono, desinere tamen sive immediate, sive mediate in finem pravum, sive aliquid in se pravum insinuet, sive a meliore bono retrahat, hominemve perturbet; exercitatum tamen oculus requiri, ut haec cauda serpentina animadvertatur.

Quare, ut jam antea dictum est, augmentum verae humilitatis, amor propriae abjectionis, contumeliae non experimenti causa, sed ex animo desideratae, amor crucis et perfectae abnegationis et mortificationis non externi tantum hominis, sed etiam interni, ejusque imprimis in consuetis et quotidianis actionibus exercitium, quae ad munus et officium ipsius poenitentis spectent, lapis lydius est, quo vera aut fucata virtus et devotio discernantur.

3. Nihilominus motioni etiam divinitus datae postea adjungi posse aliquando tentationem diaboli, aut naturalem animae motum minus ordina-

tum, ita ut e. g. non ex quolibet motu superbiae etc. concludi queat, consolationem illuminationemque, quam homo perceperat, a Deo profectam non esse. At si frequenter inordinati motus occurrunt, et homo multum in iis inhaeret, res est saltem valde suspecta.

4. Undecunque tandem motio interna et illustratio veniat, homo contendant oportet ea uti ad proficiendum in contemptu sui tum apud se, tum apud alios, atque ad concipiendum majus desiderium imitandi Christum pauperem, humilem, passum: quodsi serio et constanter homo hunc finem prosequitur, si diabolica fuit illustratio, inimicus fine suo et spe frustratus facile recedet.

5. Obedientia, etiam contra propria sensa, signum bonum est, imo prorsus necessarium. Manifestare cum simplicitate confessario Dei dona, sed cum repugnantia laudis habendae, signum bonum est; sed libenter et leviter manifestare, quae ad propriam laudem videntur esse, aut ex donis extraordinariis propriam laudem quaerere, vel occultare, quae videntur a confessario non approbatum iri, contristari, si non approbantur: signa mala sunt vel, ut minimum dicam, suspecta.

V. Etsi extraordinaria non semper prima fronte ut nugae rejiciendae sunt: ex altera parte novellus confessarius sese etiam praemunire debet contra fraudes et hallucinationes praesertim muliercularum, quae aliquando specietenus tantum pietatem et devotionem colunt, extraordinaria avidè sectantur, atque ea sibi contigisse praetendunt.

Ne igitur ipse confessarius cupiat incidere in personas extraordinaria sectantes, neve vanitate quadam ductus sibi complaceat in laudibus ab ejusmodi mulieribus sibi delatis! Qui adeo stultus et vanus est, justo Dei judicio et permissioni adscribere debet, si reperit tandem, in poenam suae vanitatis et imprudentiae a feminis, quae ipsae illusionibus laborant, se quoque deceptum esse atque illusum.

Digna, quae legantur, sunt ea, quae scripsit Benger *Compendium theologiae pastoralis* § 129 n. 775—778.

§ 3.

De directione monialium.

Quae de poenitentibus piis priore § dixi, suo modo huc applica. Sed quoniam speciales difficultates et pericula evitanda, extirpanda mala, bona promovenda sunt, breviter dicam, quae apprime notatu digna videntur.

I. Confessarius ipse doctus esse debet, versatus in rebus spiritualibus, prudens, caritate et patientia eximius.

Videlicet si omnibus sacerdotibus atque confessariis doctrina necessaria est, ea tanto major in confessariis monialium requiritur, quanto majorem videmus ab Ecclesia selectionem fieri in iis deputandis. Extraordinaria, quae accidere possunt, sine solida doctrina saepissime perperam tractantur nec sine damno.

Cur autem confessarius ipse versatus esse debeat in rebus spiritualibus, non solum theoretica earum scientia imbutus, ratio haec est, quia spiritualia sine propria experientia recte vel plene intelligi nequeunt. Si quis igitur hanc experientiam non habeat, caecus caecos ducet. Idque adeo

verum est, ut in extraordinariis donis divinis, teste Sancta Theresia, Deus non raro directorem vel confessarium experientia instruat, ut alios, qui ejusmodi charismatibus dotati sint, recte instruere et dirigere possit.

Quo magis igitur confessarius sese extraordinariis donis orbatum viderit, eo *prudens* et *cautior* esse debet, si forte in animam speciali familiaritate cum Deo utentem inciderit, ne temere eam tractet. — Praeterea in ipsis ordinariis et quotidianis rebus summa prudentia cum monialibus agere debet, ne in consiliis vel responsis sive in dexteram sive in sinistram partem excedat vel deflectat: quo enim sagacioris et suspicacioris indolis sint feminae et quo majus otium ruminandi et indagandi monialibus relinquatur, eo *cautior* et *prudens* esse debet illarum confessarius, ne errorum det ansam. — Sit suo munere plane contentus, ne praeter spiritualium rerum curam etiam rerum temporalium negotia gerere velle videatur, neve cum hac et illa moniali familiariter agens sibi vel illis pericula creet, factionumve atque divisionis animorum ansam praebet et subministret fomenta.

Caritas autem, eaque supernaturalis, atque patientia necessaria imprimis est, tum ut in spiritualem profectum suarum subditarum promovendum serio incumbat, tum ut defectus, spirituales miseriae, aequanimiter ferat atque in utilitatem poenitentium convertat. Quamquam enim paucas animas habet suae spirituali curae concreditas: sciat tamen, paucorum *perfectione* Deum plus honoris percipere, quam multorum studio virtutum imperfecto; insuper attendat, eos, qui divino servitio sese dedant, multo plus quam alios ad sustinendas cujusvis generis tentationes debere esse paratos, neque minimam partem hujus oneris ferendam esse *cum* afflictis ab eo, qui illorum spiritualem curam gerat. Nisi igitur confessarius ea caritate erga Deum et erga proximum ardeat, qua exstimuletur ad gravia sustinenda, ad aliorum curam spiritualem agendam non est aptus.

507 II. Moniales sive stricte dictas, sive latius sumptas dirigere debet imprimis, ut servant plene et perfecte vota, dein ut servant regulas sui specialis instituti, ut cum devotione et fervore exercitia spiritualia obeant, ut quotidiana opera cum supernaturali et perfecta intentione peragant divinae praesentiae saepe memores.

Hinc instructae esse debent in methodo singula spiritualia exercitia fructuose et perfecte peragendi, ut in methodo meditandi, conscientiae examinis faciendi, S. Communionis accipiendae, instituendae confessionis, audiendae Missae, recitandi officium divinum aliasque preces vocales etc.; dein videant, ut in quibuslibet aliis quotidianis exercitiis *certam* virtutem sibi definiant atque exerceant et in ea crescere studeant.

Quae circa majorem perfectionem prosequendam, atque circa extraordinaria dona divina observanda sint, ex priore paragrapho intelligi possunt.

III. Superiorissae quidem non est, internum animi statum monialium penitus introspicere, neque de frequentiore aut minus frequenti Communionem definire; quamquam aliqua communicatio eorum, quae conscientiam

spectant, sane utilis esse potest: proin confessarius illam in his rebus ne sinat excedere. Reverentiam vero et obedientiam erga eam a subditis omnibus omnino exigat et promoveat.

Neque tamen ita in omnibus Superiorissam adjuvet, ut, si forte ipsa deliquerit vel imprudenter agat, aliarum monialium querelis et consultationibus sese ocludat. Interdicat privatas querelas, earumque disseminationem, auctoritatis diminutionem; audiat tamen cum prudentia et perpendat querelas, si quae *justae* esse videantur, quo possit juvare, ceteras succidat.

IV. Circa defectus et peccata praecipue haec sunt, quae curare⁵⁰⁸ debet cavenda vel extirpanda:

1. Omnia, quae vitam communem laedant atque proprietatem quandam sapiant.

2. Inobedientia vel querelae contra Superiorissam, aversio et similia.

3. Laesio caritatis erga sorores: et quamquam apprime dignosci debent, quae sint levia hac in re, quae possint evadere gravia, tamen ne sinat confessarius vel minimum quid in animo radicem figere, quo deliberate laedatur caritas, atque severus sit in exigenda reconciliatione et omnis aversionis exclusione.

Obedientia et caritas duae virtutes sunt, in quibus omnis vita religiosa communis ut in quibusdam cardinibus vertitur.

Discant igitur moniales propriam voluntatem et proprium sensum frangere atque aliis sese accommodare, persuasum habentes, se Deo hac re magis placere, quam aliis etiam gravioribus mortificationibus, quae secundum propriam voluntatem exerceantur.

4. Singularis familiaritas, quae cum una alterave sorore foveatur; ut taceam de sensuali familiaritate periculosa, etiam ea, quae in se periculosa non sit, animum dividit, familiaritatem cum Deo impedit, communem caritatem dimittit, querelarum et detractionum occasionem praebet atque nutrit.

5. Familiaritas vel lubens conversatio cum extraneis: haec enim, praeterquam quod graviora pericula inducere potest, religiosam mentem mundanis rebus et cogitationibus implere atque foedare solet, atque in ipsum monasterium saeculum introducit. — Quare multum vigilari debet, ut clausura stricte servetur, janitrix sit fidelissima; atque si agitur de iis congregationibus, quae labores assumant circa homines extraneos vel etiam forte extra monasterium curam aegrotorum exerceant, confessarius plane prospicere debet, ne cui moniali haec occupatio occasio peccandi evadat. Quod si fieret, agendi modum sumet ex iis, quae de occasione peccandi generatim dixi.

6. Acedia et tepescencia. Videlicet confessarius invigilet, ne paulatim fervor primitivus evanescat neque solum sensibilis devotio, — quae tandem non est in hominis potestate — sed etiam substantialis devotio pereat, atque periculosus tepor vires occupet, qui leviora spernat, propriis viribus fidat, pericula temere subeat. — Quapropter moniales diligenter utantur frequenti spiritus renovatione, sive menstrua sive trimestri, sive praecipue annua per arctiorem complurium dierum spiritualem recessum.

Si qua vero monialis unquam turpiter ceciderit atque mortale peccatum commiserit, magis etiam, si forte peccato diu celato, saepius sacrilegi sacramentorum usûs rea evaserit: confessarii est, ante omnia quidem animum ejus erigere, ne illa plane decidat vel desperet, dein vero etiam adjectis stimulis amissum fervorem resuscitare, ut novo studio majoreque humilitate et abnegatione tantum damnum resarciatur, atque pro futuro relapsus omnino praecludatur.

509 V. Confessarius ipse in sua agendi ratione nemini sit familiaris, sed omnes aequa lance tractet; neque specialem familiaritatem erga Superiorissam ostendat, siquidem hoc modo aliarum animos, maxime earum, quae minus bene erga illam affectae sint, plane a se potest abalienare.

In excipiendis confessionibus paternam gravitatem, non mollem quandam agendi rationem prae se ferat, neque prolixus, sed potius brevis sit, ita tamen, ut, quantum satis sit, singularum conscientiis prospiciat.

Ex sua parte extraordinarium confessarium vel directorem libenter admittat, atque ipsam Superiorissam moneat, ne difficilis sit in procurando et admittendo alio confessario, si qua monialis nedum postulet, sed desideret: nisi tamen ratio sit suspicandi, haec non propter pacem conscientiae, sed propter alios fines desiderari.

Tandem animas sibi commissas Deo in suis orationibus et SS. Missae sacrificio frequenter commendat, atque sibi lumen imploret, quo illas in via perfectionis recte ducere possit atque in dies promovere.

Articulus IV.

De agendi ratione cum iis, in quibus extremum periculum curam summam postulat seu de agendi ratione cum moribundis.

510 Si unquam pastoralis cura impendenda est atque zelus sacerdotalis exercendus, sane nunquam id magis exigitur, quam apud moribundos: quidquid enim agitur, si feliciter animae negotium tractatur, fructus manebit aeternus; si opera frustratur, irreparabilis manet defectus in aeternum.

Duo praecipue consideranda sunt: 1) potestas utcumque absolventi, seu quousque sacerdos progredi possit in danda absolutione, 2) modus certius et copiosius dandi atque augendi absolutionis fructus.

§ 1.

Qui moribundi absolvi possint.

Ut, quae hinc dicenda sunt, intelligantur, necessarium est recolere ea, quae de materia sacramenti poenitentiae deque actibus poenitentis essentialibus sect. I cap. III dicta sunt. Quando enim certum est, aliquid essentialia deesse, absolutionem dari non licet, siquidem prorsus vane et proin sacrilege daretur; quando vero aliquo modo, licet tenuiter, probabile est, adesse omnia essentialia, absolutio dari non

solum potest, sed debet. Quod intellige tamen ita, ut existere possint casus, in quibus dari possit absolutio, non autem sub peccato dari debeat, quando nimirum plerique theologi negant, absolutionem dari licere, aliquibus tantum docentibus, eam posse dari.

I. Generalia principia et plerique casus occurrentes claram et certam solutionem habent, scilicet:

1. Danda est absolutio moribundo, eaque absoluta, quando constat de sufficienti dolore et *aliqua* confessione: nimirum etsi integritas ex impossibilitate non habetur, si modo aliquod peccatum moribundus confessus sit, vel etiam in genere se peccatorem esse seque absolutionem velle dixerit, aut per testem se petere absolutionem sacerdoti manifestaverit. Haec omnia enim in casu necessitatis continere accusationem essentialiter sufficientem, jam in confesso est. Cf. Rituale Rom., „ordo ministrandi sacr. poenit.“ § penult., i. e. fere in fine illius cap.

2. Hinc patet, si moribundus per testes ostendit desiderium confitendi, et interim loquelam usumque rationis amisit, de danda absolutione non esse dubitandum; imo de adjicienda conditione „si capax es“ non esse negotium faciendum — Rituale enim dicit simpliciter „absolvendus est“ —: attamen culpandus non est, qui forte conditionem „si capax es“ adjungat, quum *possint* occurrere circumstantiae, quae absolutionis valorem dubium reddant.

3. Danda est etiam absolutio, sed conditionate, quando habetur aliqua probabilitas doloris et desiderii confessionis manifestati.

Sed hinc jam difficultas oritur, quousque dici possit aliqua probabilitas adesse. Quod

4. in homine catholico non solum pio, sed etiam eo, qui parum pie vixerit, eo usque extendendum est, donec non constet de indispositione. — Id relate ad eum, qui sui compos sit atque signa possit edere, facile eruitur; quoad eum autem, qui sensibus destitutus appareat, ita oportet existimari, ut practice vix non quilibet homo catholicus saltem sub conditione absolvendus videatur. S. Alph. id extendit etiam ad eum, qui in ipso actu peccati sensibus destitutus fuit.

5. Imo ad hominem acatholicum baptizatum id extendi fortasse potest, si modo aliquam rationem positive probabilem habeam, eum in bona fide versari, et libenter admissurum esse adjutorium sacerdotis, si hoc sciat esse necessarium: de quo confer infra n. III 2 hujus §.

Igitur relate ad eum, qui rationis adhuc compos sit, facile res componitur, si quaeras de *facultate* absolventi. Monendum tamen est, ne confessarius eum, qui in bona fide circa obligationem aliquam difficilem versatur, facilius exturbet e bona fide, ne periculum malae fidei et aeternae damnationis injiciat.

II. Difficultas tota est, si quaestio agitur de homine, qui neque nunc dare possit, neque antea dederit signum, quo expresse petierit absolutionem, quomodo nimirum sine expressa manifestatione doloris